

GORSKO VODNIŠTVO V TRIGLAVSKEM POGORJU – OD NEKDAJ DO DANES

Mitja Šorn, dr. Janez Duhovnik

Združenje gorskih vodnikov Slovenije, Ob železnici 30a, SI – 1000 Ljubljana, Slovenija
mitjasorn@gmail.com, janez.duhovnik@gmail.com

dr. Tadej Debevec

Univerza v Ljubljani, Fakulteta za šport, Gortanova ulica 22, SI – 1000 Ljubljana, Slovenija in Združenje gorskih vodnikov Slovenije, Ob železnici 30a, SI – 1000 Ljubljana, Slovenija
tadej.debevec@fsp.uni-lj.si

IZVLEČEK

Gorsko vodništvo v Triglavskem pogorju – od nekdanj do danes

Namen prispevka je pregled gorskega vodništva in gorskovodniških trendov na območju Triglava nekdanj in predvsem danes. Gorsko vodništvo ima v Sloveniji zelo dolgo tradicijo. Združenje gorskih vodnikov Slovenije je bilo ustanovljeno leta 1993, v mednarodno združenje gorskih vodnikov IFMGA pa je bilo sprejeto leta 1997. Gorsko vodništvo se je kot poklic začelo uveljavljati pred približno desetimi leti. Ker ima Triglav v Sloveniji poseben pomen, je najbolj zanimiva gora tudi v gorskem vodništvu. V prvih letih veliko tur na Triglav ni bilo vodenih. Skozi leta vztrajanja je gorskim vodnikom uspelo trgu dokazati, da so za vodenje turistov v visokogorje optimalno usposobljeni, s tem pa se je počasi začel tudi razcvet gorskega vodništva v Sloveniji. Osrednjo vlogo je imel in jo še vedno ima Triglav.

KLJUČNE BESEDE

Vodenje v gorah, turizem, Triglav

ABSTRACT

Mountain guiding in the Triglav region – from history to present day

The main aim of the paper is to briefly summarize the historical aspects of mountain guiding in Slovenia, with special reference to the Triglav area, from its beginning in the nineteenth century to nowadays. Guiding in the mountains of Slovenia has a long history that culminated in the establishment of the Slovenian mountain guides Association (SMGA) in 1993. SMGA thereafter became a member of the international federation of mountain guides association (IFMGA) in 1997. Approximately 10 years ago, mountain guiding started to establish itself as an independent occupation with a number of SMGA members working predominantly in the Slovenian Alps. Given the special importance of Triglav, our highest mountain, the vast majority of professional guiding activity is nowadays performed in this region. With recent touristic development in Slovenia the number of clients hiring professional mountain guides for mountaineering-related activities is steadily increasing and the ascents on Triglav are among the top wishes of the visiting tourists.

KEY WORDS

mountain guiding, tourism, Mount Triglav

1 Uvod

Namen prispevka je na kratko orisati razvoj in trende gorskega vodništva na področju Slovenije in Triglava od začetkov do današnjih dni. Prispevek je osredotočen izključno na profesionalno oziroma komercialno vodenje v gorah. Vzporedno s tovrstnim vodništvom je v Sloveniji od druge svetovne vojne dalje močno razvito in razvejano tudi prostovoljno vodništvo, ki ga v okviru planinskih društev izvajajo kadri (vodniki Planinske zveze Slovenije (PZS)), izobraženi v sistemu PZS.

2 Začetki gorskega vodništva na Slovenskem

Začetki vodništva v Sloveniji segajo v devetnajsto stoletje. Ko so se v novem veku raziskovalci začeli zanimati za Alpe in druga gorstva, so jih skoraj brez izjeme odkrivali v spremstvu domačinov. Ti so jih vodili po poteh, ki so jih spoznali pri svojem vsakodnevnem delu, ki so ga v gorskem svetu opravljali predvsem iz gospodarskih razlogov. Tudi pozneje, ko so se raziskovalcem gorske narave pridružili prvi planinci (izletniki, pohodniki, plezalci), so imeli domačini pomembno vlogo. Najsposobnejši za hojo v gore so se uveljavili kot gorski vodniki (Mikša in Ajlec 2011). Oblasti so jim podeljevale uradna dovoljenja za opravljanje vodniške službe. Prvi vodnik, ki je pri nas dobil vodniško knjižico, je bil Simon Pinter iz Mojstrane leta 1877 (Duhovnik 2001; 2004). Vodniki so bili za svoje delo plačani v skladu z vodniško tarifo, ki so jo določile oblasti. Poleg vodenja so gostom po navadi nosili tudi prtljago. Planinstvo se je hitro razvijalo in prirojene sposobnosti vodnikov so postale preskromne. Ker so se planinske organizacije že takrat čutile odgovorne za varnost obiskovalcev gora, so poskrbele za usposabljanje vodnikov na posebnih tečajih, ki so kmalu postali pogoj za opravljanje vodniškega poklica. Prvi tečaj za vodenje po gorah na območju današnje Slovenije je bil leta 1894 v Mojstrani (Hribar 1961). Organizirala

Slika 1: Udeleženci prvega vodniškega tečaja v organizaciji Slovenskega planinskega društva leta 1906.

ga je Nemško-avstrijska planinska zveza. Na tovrstne tečaje so nekateri slovenski vodniki hodili do vključno 1911. Slovensko planinsko društvo (SPD) je prvi tečaj organiziralo leta 1906 v Ljubljani (slika 1).

Delo vodnikov je bilo na Kranjskem urejeno z Redom za gorske vodnike 27. junija 1874 in nato z Redom za gorske vodnike za Vojvodino Kranjsko 20. avgusta 1904, na Štajerskem pa z naredbo štajerskega namestnika 23. julija 1896. V tistem obdobju so bili vodniki po potrebi tudi gorski reševalci (Mikša in Ajlec 2011). Glede na zgoraj napisano je jasno, da ima gorsko vodništvo v Sloveniji zelo dolgo in bogato tradicijo. Planinstvo se je že po koncu prve svetovne vojne hitro razvijalo in postajalo vedno bolj množično. Pospешen razvoj pa je doživelo po drugi svetovni vojni (Mikša in Ajlec 2011). Čedalje več je bilo planincev, ki niso potrebovali spremstva vodnikov. Med člani planinskih organizacij in v njihovih vodstvih so se pojavili tudi nasprotniki gorskega vodništva. Vodniki v alpskih državah so se tudi zato postopno organizirali v samostojnih združenjih, ki niso bila več podrejena nacionalnim planinskim organizacijam. V Alpah – tam je bilo gorsko vodništvo najbolj razvito – so gorski vodniki zlasti ob nesrečah ugotavljali potrebo po sodelovanju z vodniki sosednjih držav. Zato so predstavniki iz Italije, Francije, Avstrije in Švice julija 1965 sklenili ustanoviti mednarodno zvezo združenj gorskih vodnikov (IFMGA), oktobra 1966 pa je delegatska skupščina sprejela njen prvi statut (Duhovnik 2004). V IFMGA so se do leta 1993 postopno vključila še združenja gorskih vodnikov Nemčije, Kanade, Velike Britanije, Nove Zelandije, Norveške, Južne Tirolske, Aoste, Japonske in Peruja. Tudi slovenski gorski vodniki so po vzorih v drugih alpskih državah po letu 1970 prvič poskušali ustanoviti združenje. Pripravljen je bil nov pravilnik, ki je predvideval samostojno Združenje gorskih vodnikov. Ne glede na to so v tistem obdobju pomisleki v vodstvu PZS prevladali nad idejami o osamosvojitvi vodniške organizacije in njene vključitve v IFMGA. Usposabljanje novih gorskih vodnikov je tako še naprej potekalo v podkomisiji za gorsko vodništvo, gorsko vodništvo kot dejavnost pa se v primerjavi z drugimi alpskimi državami ni razvijalo tako, kot bi se moralo. Kot izgovor za nepotrebnost gorskih vodnikov so planinski funkcionarji in ideologi, za njimi pa še drugi planinci navajali gosto razpredene in dobro označene planinske poti in številne planinske kočice (Tominšek 1980). Pravi razlog pa so bili različni interesi in predsodki. Nekateri so menili, da so vlogo vodnikov skoraj v celoti prevzeli prostovoljni planinski vodniki in mladinski planinski vodniki. Zanimive misli je v tistem obdobju strnil Tone Strojina (1962, 111): *»Ob spremenjeni vlogi izletništva pa moramo še vedno dopustiti vlogo gorskih vodnikov, ki zaradi alpinističnega obeležja gorske ture za določen honorar vodijo varovanca po plezalnih smereh in delajo z njim zimske vzpone. Tako gorništvu večini po fizičnih in alpinističnih sposobnostih ni pristopno, zahteva večjo odgovornost in alpinistično znanje vodnika in je v paraleli z zgoraj omenjenim izletništvom drag luksuz, namenjen predvsem po atraktivnosti povprašujočemu tujcu«*. Drugi so imeli pomisleke zaradi plačila za delo vodnikov: *»Značilnost naše ureditve je namreč neprofesionalnost in brezplačnost ob praktično enako strogih pogojih za pridobitev naziva, obveznostih in odgovornostih, kakor je to predpisano drugod za poklicne vodnike v zakonu. Odlika naših vodnikov je torej v amaterstvu, v veselju in ljubezni do tega poklica, ne pa materialni interes, ki prevladuje pri večini plačanih vodnikov profesionalcev«* (Tominšek 1980). Ne razumevanje vodstva PZS za samostojno organiziranost pa dejavnosti gorskih vodnikov ni v celoti zavrlo. V organizaciji planinskih društev in podkomisije za gorsko vodništvo so se marsikateri Slovenci v spremstvu gorskih vodnikov udeležili turnih smukov, se povzpeli na najvišje alpske vrhove, neredki pa so obiskali tudi druga gorstva v tujini. Izkušnje in uspehi naših alpinistov v vseh gorstvih sveta, ki bi jih drugod uporabili tudi za razvoj gorskega vodništva, so pri nas ostajali po večini neizkoriščeni.

3 Začetek organiziranega gorskega vodništva v Sloveniji – ustanovitev ZGVS

Po osamosvojitvi Slovenije so se razmere glede organiziranja in vključevanja slovenskih gorskih vodnikov v IFMGA bistveno spremenile. Podkomisija za gorsko vodništvo je 9. septembra 1991 pripravila pismo tajniku IFMGA Bernhardu Trufferju, ki ga je poleg načelnika podkomisije za gorsko vodništvo Romana Robasa podpisal tudi predsednik PZS Andrej Brvar (Duhovnik 2004). Odgovor predsednika

IFMGA Lea Caminade je prišel 25. oktobra 1991. V njem je bilo zapisano, da je pogoj za sprejem v IFMGA samostojno združenje, ki mora imeti svoj statut in program usposabljanja vodnikov (Duhovnik 2004). Gorsko vodništvo mora biti zakonsko urejeno. Na podlagi dopisa so na IFMGA oziroma njenega predsednika Lea Caminada naslovili prošnjo za vzorce statotov drugih združenj. Kmalu je bil v Slovenijo poslan statut IFMGA, v katerem so bili v 4. členu pogoji za članstvo nedvoumno zapisani (Duhovnik 2004).

Pobudo za ustanovitveni zbor bodočega Združenja gorskih vodnikov Slovenije je v imenu še nekaterih mlajših gorskih vodnikov dal Bojan Pograjc. Na zboru 30. marca 1993 je bila izvoljena nova podkomisija, ki je za glavno nalogo dobila ustanovitev ZGVS. Roman Robas, ki je od leta 1969 (z enoletnim presledkom 1970) skrbel za registracijo, od leta 1975 pa je bil tudi načelnik podkomisije, je načelnišтво predal Marku Štremflju. Podkomisija je 15. aprila 1993 naslovila na upravni odbor PZS predlog, naj podpre prizadevanja za ustanovitev samostojnega združenja s sedežem na Dvorčakovi ulici 9 v Ljubljani in za njegovo vključitev v IFMGA (Duhovnik 2004; Letne brošure ZGVS). Upravni odbor PZS je ta predlog sprejel 24. aprila 1993 na Mozirski koči, ustanovni občni zbor ZGVS pa je bil 26. maja 1993 na PZS na Dvorčakovi ulici 9 v Ljubljani (Duhovnik 2004). Združenje gorskih vodnikov Slovenije je bilo ustanovljeno leta 1993, v mednarodno združenje gorskih vodnikov IFMGA pa je bilo sprejeto leta 1997 (Z vodnikom ... 1998). To je pomenilo, da so se zopet začeli pojavljati posamezni gorski vodniki, ki so želeli opravljati poklic gorskega vodnika v Sloveniji. Na žalost pa domači trg na to še ni bil najbolje pripravljen, zato so poklicni slovenski gorski vodniki sprva delali večinoma v tujih gorah za tuje agencije.

4 Usposabljanje gorskih vodnikov z IFMGA licenco

Začetki usposabljanja za gorske vodnike z IFMGA licenco prav tako segajo v začetek devetdesetih let preteklega stoletja. Že med skupščino IFMGA v St. Moritzu je na obisk prišel Erich Gutsell, predsednik južnotirolskih

gorskih vodnikov (Duhovnik 2004). Povedal je, da je bil kot uslužbenec na ministrstvu za gozdarstvo že večkrat v Sloveniji in obljubil pomoč. Povabil je slovenske gorske vodnike, naj pošljejo na njihove tečaje svoje inštruktorje kot opazovalce. Na podlagi teh izkušenj je bilo po ustanovitvi združenja kmalu organizirano samostojno izobraževanje za slovenske vodnike v okviru ZGVS (Duhovnik 2004). V preteklih dvajsetih letih tako ZGVS stalno izvaja naslednje vrste usposabljanj: usposabljanje kandidatov in pripravnikov za gorske vodnike, stalno usposabljanje gorskih vodnikov in specializirano usposabljanje, namenjeno inštruktorjem. Vsa izobraževanja potekajo v skladu z Zakonom o gorskih vodnikih (ZGV), pravilnikom ZGVS in izobraževalno platformo IFMGA. Novi razpisi za vključitev v izobraževanje so izdani vsako drugo leto.

5 Profesionalno vodništvo v Sloveniji in v Triglavskem pogorju danes

Ne glede na relativno neugoden položaj profesionalnega vodništva in vodniškega trga na Slovenskem v obdobju ustanovitve ZGVS se stvari hitro in pozitivno razvijajo. Gorsko vodništvo se kot samostojni in samozadostni poklic uveljavlja predvsem zadnjih deset let. Ni posebej presenetljivo, da Triglav glede na status in poseben pomen, ki ga ima, predstavlja tudi daleč najbolj zanimivo goro z vidika gorskega vodništva. Začetki uveljavljanja in trženja Triglava so bili dokaj težki, saj v prvih letih ni bilo veliko vodenih tur na Triglav. Skozi leta vztrajanja pa je slovenskim gorskim vodnikom uspelo dokazati trgu, da so za vodenje turistov v visokogorje bolj usposobljeni od raznih drugih vodnikov, s tem pa se je počasi začel tudi razcvet gorskega vodništva v Sloveniji. Osrednjo vlogo je imel in jo še vedno ima Triglav. S tem se Slovenija postavlja ob bok velikim alpskim državam, ki so že od nekdaj znale uveljaviti in izkoristiti velike in znamenite gore tudi z vidika turizma. Tovrsten

razcvet vodništva namreč ne vpliva samo na vodnike, ampak ima multiplikacijske vidike na celoten turistični sektor. Jasno pa je tudi, da z rastjo turizma v Sloveniji raste tudi gorsko vodništvo. Ker gre kljub dolgoletni tradiciji za dokaj novo panogo turizma, raste še hitreje kot ostali sektorji turizma. Ocenjujemo, da smo gorski vodniki v poletni sezoni 2017 na Triglav popeljali okrog 200 vodenih skupin, zgodilo se je celo, da je bilo v enem dnevu na Triglav vodenih čez 40 gostov. Če primerjamo to številko z vodenimi turami pred desetimi ali dvajsetimi leti, gre za eksponenten porast, saj se takrat tovrstnih tur (vodenje gostov po eni od klasičnih planinskih poti na vrh Triglava) praktično skoraj ni izvajalo.

Razmah vodenih tur na Triglav pa je seveda neločljivo povezan tudi s pomenom Triglava za Slovence. Ker ima Triglav v Sloveniji poseben pomen, je vzpon nanj opisan v večini turističnih vodnikov med glavnimi desetimi stvarmi, ki jih v Sloveniji morate narediti. Tako se med tistimi, ki si želijo vzpona na vrh, najde tudi množica posameznikov, ki nimajo skoraj nobenih gorniških izkušenj. Precej se jih odloči za najem gorskega vodnika. Po drugi strani pa v Slovenijo prihaja tudi vedno več gostov z resnimi plezalskimi ambicijami. Tudi na tem področju z vidika vodništva v Sloveniji prednjači Triglavsko pogorje (na primer Severna triglavska stena). Kot že omenjeno pa gorski vodniki niso edini, ki čutijo porast zanimanja za naše gore. Podobno se dogaja tudi v naših planinskih kočah (ponovno je to najbolj očitno v okolici Triglava). Dandanes se pogosto zgodi, da so naše kočice v vrhuncu sezone polne vse dni in ne samo ob koncu tedna. Na žalost pa seveda takšen porast obiska pomeni tudi večjo obremenitev za okolje in za gorsko reševalno službo. Če se bo tovrsten trend nadaljeval s podobno hitrostjo, bo v prihodnje, vsaj v okviru Triglavskega nacionalnega parka, veljalo resno razmisliti o načinih omejevanja oziroma usmerjanja obiska naših gor. Naj zaključimo z mislijo, da se je tudi zaradi Triglava v zadnjih letih gorsko vodništvo v Sloveniji uveljavilo kot poklic, od katerega se da živeti in tudi preživeti. Delo sodobnega slovenskega gorskega vodnika tako vključuje vodenje popolnoma neizkušenih gostov v oziroma na gore, pa tudi vodenje zahtevnejših, tehnično bolje podkovanih gostov v plezalnih smereh in po grebenih. Zahvaljujoč odličnim potem in njihovi raznolikosti ponuja Triglav nekaj za vsak okus.

MIHA HABJAN

Slika 2: Na Triglavu ob sončnem zahodu.

6 Viri in literatura

- Duhovnik, J. 2001: Združenje gorskih vodnikov Slovenije Enciklopedija Slovenije 15. Ljubljana.
- Duhovnik, J. 2004: Deset let Združenja gorskih vodnikov Slovenije. Ljubljana.
- Hribar, S. 1961: Pripombe k rokopisu Gorski vodniki v Julijskih Alpah Gorski vodniki v Julijskih Alpah. Ljubljana.
- Letne brošure ZGVS (1995–2017). Ljubljana.
- Mikša, P., Ajlec, K. 2011: Slovensko planinstvo. Ljubljana.
- Strojin, T. 1962: Prispevki k podobi in delu planinskega vodnika. Planinski vestnik 62-3.
- Tominšek, T. 1980: Moralna in pravna odgovornost. Gradivo za usposabljanje oskrbnikov planinskih koč. Ljubljana.
- Z vodnikom na nevarne gorske poti: Združenje gorskih vodnikov Slovenije je polnopravni član mednarodne zveze, 1998. Planinski vestnik 98-1.